

УДК 332.1(477)

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ

Матвієнко Р. О.

Кандидат економічних наук, доцент кафедри освіти дорослих Інституту перепідготовки та підвищення кваліфікації Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова.

Анотація. *Модернізація засад управління регіональним розвитком потребує наукових підходів до осмислення основ управління в цій сфері. Сучасне теоретичне підґрунтя динамічного, прогресивного розвитку регіонів в ЄС (країни ЄС розглядатимуться тут як такі, що досягли найбільшого прогресу в реалізації політики регіоналізації) зумовлене наявністю високого рівня правового, правозастосовчого та інституційного забезпечення і фундаментальними науковими розробками всіх важливих елементів регіональної політики, яка ефективно поєднує загальноєвропейські закономірності й національні особливості регіонального розвитку. Процес удосконалення теоретичних засад управління регіональним розвитком в ЄС на певному етапі спричинив виникнення, а на сучасному етапі – ствердження спільної регіональної політики.*

Ключові слова: *регіоналізація, регіональна політика, регіональний розвиток, Європейський Союз, регіон.*

Постановка проблеми. У Західній Європі проблематика регіоналізму загалом виникла в 60-х рр. ХХ ст. В ході діяльності Європарламенту було опубліковано три рапорти, а саме Монета в 1961 р., Біркельбаха в 1963 р., Россі в 1964 р. Саме вони надали поштовх для розбудови регіональної політики. У 1961 р. Європейською Комісією було організовано першу конференцію, де було затверджено рішення про спільну європейську регіональну політику. Визначалося, зокрема, що вирішити усі регіональні проблеми, що було накопичено у Європі, неможливо без паралельного їх вирішення у кожній державі. Після підписання угоди в Маастрихті (1992 р.) і створення Євросоюзу 1993 р. настав перелом і у регіональній політиці.

Мета статті – проаналізувати основні тенденції реалізації політики регіоналізації ЄС в контексті розвитку регіонів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням розробки методології та теорії стратегічного управління регіональним розвитком та економічного регулювання складними соціально-економічними системами присвятили свої праці такі відомі вітчизняні та російські вчені, як: А. Амоша, Т. Балабанов, В. Беседін, В. Геєць, А. Спіфанов, Е. Ліанова, С. Львовичкін, П. Мельник, М. Чумаченько та ін. Серед іноземних вчених, які протягом тривалого часу вели пошук ефективного управління територіями, слід відмітити дослідження: Дж. Александера, М. Белла, К. Блэкбурна, Р. Левайна, Р. Лукаса, а також лауреатів Нобелівської премії Р. Харрода, Р. Солоу, Т. Сарджента, К. Сімса.

Основні результати дослідження. В останні роки на території Європейського Союзу значення регіональної політики значно зросло, хоча раніше в ЄС регіональна політика розглядалася як другорядний напрям діяльності Союзу [1]. Тепер досвід показує, що обмежити негативні наслідки поточного розміщення продуктивних сил і використати мож-

ливості відсталих районів ЄС зміг би лише за умови проведення грамотної регіональної політики, хоча неминуче виникає і питання про характер наднаціонального регулювання регіональних процесів.

Головними причинами переходу країн ЄС до єдиної регіональної політики стали:

1. Прагнення до ліквідації асиметрії регіонального розвитку всередині Євросоюзу;
2. Децентралізований розвиток демократії.

В історії становлення регіональної політики умовно виділяється чотири етапи:

- з 1951 року до середини 70-х років;
- другий етап: з 1975 року до 1988 року;
- третій етап: з 1988 року до 1994 року;
- четвертий етап: з 1994 року по теперішній час.

Перший етап – від моменту підписання Паризького договору про створення Європейського співтовариства вугілля й сталі (ЄСВС) в 1951 році до 1975 року, року створення Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР).

На процес розвитку регіонів у ЄС впливали історичні процеси, що рухалися у напрямку конвергенції у країн Західної Європи. Визначальною точкою європейської регіоналізації слід вважати ті засади співробітництва між країнами Європи, що було закладено в Паризькій угоді 1951 року, а також резюме Римського договору, що задекларував створення Європейського Економічного Співтовариства (1957 р.). У доповіді тогочасного міністра закордонних справ Бельгії П. А. Спаака, який став на чолі Міжнародного підготовчого комітету з резюме Римського договору, було названо три базові напрямки діяльності для майбутнього об'єднання [2]:

- підтримка рівних умов конкуренції через усунення наслідків політики протекціонізму і митних кордонів;
- визначення правил і процедур для конкурентної політики;
- підсилення заходів, що спрямовані на підтримку відсталих регіонів та забезпечення роботою безробітних.

Однак, через ряд причин у тексті Римського договору (1957) не було згадано ні про регіональну політику, ні про сам процес регіоналізації. У преамбулі тексту говориться про такі цілі, як усунення диспропорцій і робота над подоланням відсталості окремих регіонів. Також було проголошено потребу в гармонійному розвитку економічної діяльності і поступовості в рості рівня життя, але це мало здебільш декларативний характер, хоча у пунктах, що описували аграрну політику, було зроблено певні винятки. Так, у статтях 92 і 97 передбачалась можливість щодо надання тимчасової допомоги для регіону, якому потрібно подолати серйозні труднощі. Поява перших задумів щодо європейської регіоналізації, а також створення концепцій та основ загальноєвропейської регіональної політики нинішні дослідники зазвичай датують початком 1960-х років – саме тоді, за ініціативою Європейської Комісії (ЄК), підготували спеціальні доповіді, що містили вказівки про необхідність спільних дій щодо активізації та гармонізації європейського регіонального розвитку, а 6 грудня 1961 року Європейська Комісія організувала першу конференцію, що була присвячена саме регіональним проблемам [3].

В 1961 році в Брюсселі на конференції було виділено ряд регіональних проблем, підкреслені серйозні регіональні диспропорції, і було прийняте рішення про необхідність нової регіональної політики. Перший етап регіональної реформи почався згідно з рішенням Європейської Ради в 1964 році регіональна політика була включена в середньострокову програму економічної політики Співтовариства. У травні 1965 року КЕС представила Раді перший звіт по регіональній політиці Співтовариства, у якому підкреслювалася не-

обхідність подальшої координації регіональної політики на національному рівні за допомогою програм регіонального розвитку.

Другий етап розвитку регіональної політики почався з 1975 р. – утворення Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР) і закінчився 1988 р., коли відбулася реформа структурних фондів Співтовариства.

В 1975 році був створений Комітет з регіональної політики, яким було визначено два основних напрями в регіональній політиці ЄС: координація національних та регіональних політик і створення інструментів їх проведення. До 1979 року кошти фонду розподілялися між країнами тільки у фіксованому співвідношенні, однак з 1979 року ЄФРР став виділяти додаткові кошти. Близько 70% коштів йшло на фінансування інфраструктурних проєктів, а інші – на фінансування проєктів в області промисловості та ремісничого виробництва [4].

Однак мали місце й певні невдачі – неможливість реанімації окремих районів, промисловість яких не відповідала сучасним потребам ринку, або не могла конкурувати через вичерпання місцевих ресурсів.

В цілому, на другому етапі регіональна політика в ЄС стала дуже активною, методи її значно ускладнилися. Нові методи втілювалися в зміні підходів до фінансового забезпечення, на основі складної класифікації регіонів.

На третьому етапі цілі регіональної політики в ЄС у цілому не зазнали принципових змін. В 1988 році ЄС почав радикальну реформу структурних фондів – був створений Європейський соціальний фонд (ЄСФ), Європейський фонд керівництва і гарантій в області сільського господарства (ЄФКГОСГ) і Секція керівництва й фінансування в рибальській галузі (СКФР), тобто, конкретизувалися сфери діяльності. Так ЄФРР виділяв виробничі інвестиції, інвестиції в інфраструктуру, інвестиції в охорону здоров'я, наукові дослідження й дослідницькі розробки, транс'європейські транспортні, енергетичні й телекомунікаційні мережі, експериментальні проєкти, технічна допомога (50% всіх відповідних виплат).

Разом з тим, Союз визначив чотири принципи реформи:

- концентрація – фонди повинні бути сконцентровані тільки в районах, що найбільш гостро потребують допомоги Союзу;
- програмний підхід – пріоритет у фінансуванні віддається не окремим проєктам, а програмам;
- партнерство – тісна взаємодія й співробітництво серед всіх владних рівнів: від місцевого до наднаціонального для вирішення проблем районів;
- додатковість – кошти фондів повинні використовуватися на додаток до своїх національних ресурсів [5].

Крім того, важливим напрямом реформи було спрощення процедур діяльності фондів і проведення гнучкої регіональної політики.

Нарешті, четвертий період був ознаменований переходом до функціонування регіональної політики згідно з програмними періодами і програмними завданнями.

Важливим було і те, що для структурних фондів було визначено три програмних періоди:

- 1) 1994 – 1999 р.;
- 2) 1999 – 2006 р.;
- 3) 2007 – 2013 р. [6].

В перший програмний період діяльність структурних фондів націлилася на виконання шести основних програмних завдань:

- програмне завдання 1: сприяння розвитку й структурному вирівнюванню відсталих в економічному плані регіонів;
- програмне завдання 2: переорієнтація регіонів, прикордонних районів або частин регіонів, що серйозно потерпіли від промислового спаду;
- програмне завдання 3: боротьба із застійним безробіттям і допомога у входженні в трудове життя молоді й особам, що ризикують бути витиснутими з ринку праці;
- програмне завдання 4: допомога працівникам обох статей в адаптації до змін у промисловості й змінам виробничих систем;
- програмне завдання 5: сприяння сільськогосподарському розвитку шляхом:
  - 5а: прискорення вирівнювання сільськогосподарських структур у рамках реформування загальної аграрної політики;
  - 5б: стимулювання розвитку й структурного вирівнювання сільських районів;
- програмне завдання 6: стимулювання структурного вирівнювання конкретних північних регіонів, де особливо низка щільність населення [7].

Виділялася особлива зона застосування політики вирівнювання, утворена наприкінці 80-х років з конкретною метою підтягування за рівнем розвитку Греції, Ірландії, Іспанії й Португалії до середнього рівня в ЄС.

Реформа визначала й форми взаємодії структурних фондів: для реалізації програмних завдань 1 і 5б поєднували зусилля всіх трьох фондів. Для виконання програмного завдання 2 ЄСФ працювала в співробітництві з ЄФРР. Фінансову підтримку виконання програмних завдань 3 і 4 надає тільки ЄСФ, завдання 5а – тільки ЄГФКСХ. Реалізація програмних завдань 5а й 5б припускає також участь СКФР [8].

Концепція «Європа регіонів» має інституціональні прояви. Так, з 1988 р. у ЄС працює Рада регіональних і місцевих співтовариств. Сильний резонанс мають рішення Зборів регіонів Європи (заснованих в 1985 р.) і конференцій «Європа регіонів» (засновані в 1989 р.), куди запрошують із виступами найбільш авторитетних політичних лідерів регіонального рівня. Збори регіонів Європи й конференції «Європа регіонів» на початку 90-х рр. висунули наступні принципи: введення принципу субсидіарності, що розуміється як відповідність рівня виконання того або іншого завдання її масштабу, у договірну базу ЄС; створення нового ефективного органу від регіонів; можливість для європейських регіонів звертатися в Європейський суд прямо, оминаючи національну державу [9].

Як ми вже відзначали вище, регіоналізація всередині ЄС іде за двома напрямками. До першого напряму відноситься формування міжнародних регіонів, у тому числі й прикордонних, регіонів (об'єднавчий процес); до другого – формування внутрішньокраїнних регіонів (свого роду процес диференціації).

На процеси регіональної диференціації у свою чергу також впливає цілий ряд факторів:

По-перше, це соціально-географічний і кліматичний фактори. Для внутрішньодержавної регіоналізації важливим аспектом стають природні умови. Як приклад можна привести Італію з її аграрним півднем і промисловою північчю.

По-друге, не останню роль грає конфесійно-етнічний фактор. Європа багатонаціональна й століттями сформовані діаспори не можуть залишитися без уваги.

Із цим фактором (по-третє) дуже тісно зв'язаний історичний аспект європейської регіоналізації. Свої культурно-історичні традиції характерні для кожної країни ЄС, практично для кожного субрегіону.

По-четверте, суттєвий фактор, що впливає на формування внутрішньодержавних регіонів – це концентрація населення.

Тепер, з огляду на перераховані вище фактори об'єднаного характеру в розвиткові процесів регіоналізації ЄС, розглянемо більш докладно два напрями регіоналізації в Європейському співтоваристві: міжнародну регіоналізацію й внутрішньодержавну регіоналізацію.

В основі першого напрямку регіоналізації – формування міжнародних регіонів – лежить процес визначення кордонів, статусу міжнародних кордонів і утворення прикордонних районів (регіонів). Процес утворення їх не випадковий. Прикордонні регіони – це частини територій двох і більше країн, що безпосередньо прилягають одна до одної й історично мають тісні економічні, промислові, культурні й етнічні зв'язки. Оскільки формування подібних регіонів йшло з часом, то зв'язки всередині них дуже міцні, незважаючи на приналежність до різних держав. Одними із класичних прикладів є Еускади (регіон, що утворився на межі Іспанії й Франції) і Саар-Лотарингія (регіон, що утворився на межі Німеччини й Франції). В основному ж у межах ЄС утворення прикордонних регіонів наперед пов'язане із промисловістю. Поява регіону Саар-Лотарингія обумовлена й історичними подіями в Європі [10].

Подібні історичні переходи територій від однієї країни до іншої й наявність родовищ корисних копалин вплинули на закріплення міждержавних зв'язків між прикордонними районами. Об'єднання регіонів, а також карликових держав відбувалося ще наприкінці ХІХ століття. На основі чорної металургії й присутності в районах залізної руди утворився не тільки район Саар-Лотарингія, але й більш широкий – Саар-Лотарингія – Люксембург.

Акцентування уваги на кордонах (як внутрішніх, так і зовнішніх) Європейського союзу сьогодні виправдане тим, що вони не є безперечними.

Необхідно враховувати й проблеми зовнішніх відносин, що виникали через кордони між країнами-членами ЄС (тут не мається на увазі зовнішній кордон). Ведуться також дискусії щодо доступу до об'єктів суспільного надбання або навіть до приватної власності, розташованих безпосередньо на лінії кордону. Відмова Данії виконувати деякі положення Договору ЄС, що дозволила датському уряду зберегти заборону на придбання в країні літніх будиночків нерезидентами Данії (акція спрямована проти німців), є, по суті, порушенням основного принципу єдиного ринку. Воно полягає в тому, що умови придбання всіх товарів, що виставляються на продаж, повинні бути однаковими в усьому ЄС. Виникають дискусії, подібні цій, а також дискусії щодо доступу до засобів для законного вирішення міждержавних проблем, що особливо зачіпає населення прикордонних районів. У таких місцевостях, як Верхній Рейн і Піренеї, стали виникати регіони, які можуть стати джерелом проблем для власних урядів, причому проблем несхожих на ті, з якими доводилося зіштовхуватися при влагодженні проблем з міждержавними етнічними мовними меншостями (фламандська мова, мова басків, мова іберійців, французька в деяких районах ФРН та німецька у Франції і т.д.) [11].

Щодо зовнішнього кордону, то основні конфлікти розгортаються відносно країн-членів, що проводять політику в інтересах власного народу на відміну від інших країн-членів ЄС. Наприклад, претензії німців на право володіння власністю в Чеській республіці, можуть ускладнити дискусії щодо важливості кордонів. Відхилення думок Іспанії й Англії щодо проблеми Гібралтару не є пріоритетним питанням, але сформована ситуація затримує підписання конвенції щодо зовнішніх кордонів. Існує велика кількість територіальних особливостей, що не дозволяють ЄС установити постійний режим на зовнішніх кордонах.

Серед держав, що займають особливе територіальне становище – Ліхтенштейн, Андорра, Гібралтар, острови Ла-Маншу, Антильські острови, Кайманові острови – розрізняють наступні типи [12]:

- суверенні мікродержави, що є анклавом на території ЄС;
- «вільні зони» і території, що не вважаються частиною національної держави;
- держави, пов'язані із країнами-членами, що не вважаються частиною ЄС або невідні у зону дії митних законів;
- колоніальні держави й заморські території з різними податковими режимами.

При розгляді Європейською Комісією проблем, пов'язаних із країнами, що займають особливе територіальне становище, постав цілий ряд різних поки ще не вирішених правових питань.

Державна політика й політика ЄС щодо внутрішніх і зовнішніх кордонів піднімає широкий спектр питань, що стосуються, наприклад, зв'язку між кордонами й громадянством, політизації культурної самосвідомості, доктрини територіального суверенітету, значущості мікродержав, співробітництва в області правозахисту й нагляду за населенням, а також того, до якого ступеню ЄС може стати співтовариством, побудованим на основі спільної безпеки, за допомогою розвитку політики, націленої на забезпечення взаємної безпеки.

Тепер перейдемо до аналізу другого напрямку регіоналізації - формування внутрішніх регіонів. Цей напрям тісно пов'язаний із системою місцевого управління в окремих країнах.

У країнах ЄС функціонують різноманітні моделі місцевого самоврядування. Їх формування відбувалося поступово протягом тривалого періоду. У цих моделях знайшли своє відображення політичні, економічні, соціокультурні та ментальні особливості окремих європейських країн і регіонів.

Але у всьому цьому різноманітті можна виділити два типи співвідношення «регіон-центр» у формуванні керівних органів місцевої влади.

Перший тип – співвідношення на користь регіонів - характерний в основному для великих (по території й кількості населення) країн. У цих країнах формування місцевої влади відбувається, як правило, на основі загальних виборів у регіональних співтовариствах з не вирішальним впливом на цей процес центральної влади. Такий порядок існує не тільки у федеративних державах (наприклад, Німеччина), але й у країнах з унітарним державним устроєм (наприклад, Франція).

Другий тип співвідношення «центр-регіон» у формуванні керівних органів місцевої (регіональної) влади – співвідношення на користь центра - функціонує в основному в великих (по території й чисельності населення) країнах Європейського Союзу.

Саме на розумінні таких взаємозв'язків і розходжень заснована й регіональна політика, що проводиться в цей час у Європейському Союзі.

Далі ми й переходимо до аналізу результатів єдиної регіональної політики Європейського співтовариства, що є одним з найважливіших наднаціональних інструментів регулювання процесів розвитку ЄС на сучасному етапі.

При характеристиці особливостей і результатів єдиної регіональної політики необхідно розглянути «ЄС-15» (склад ЄС до 2004 прийнято для аналізу через те, що в нових членах ЄС принципи регіоналізму використовуються не настільки давно, щоб можна було говорити про результати їхнього застосування), де країни доцільно умовно розділити на чотири більші групи:

Перша група – «країни зімкнення» («cohesion countnes») – Ірландія, Греція, Португалія й Іспанія. Зазначені країни традиційно є найбільш слабкорозвиненими країнами Європейського Союзу (це держави, де розташовані найбільш бідні регіони на території ЄС).

Другу групу утворюють Німеччина й Італія. Ці країни характеризуються значними внутрішніми розходженнями – між північчю й півднем Італії, а також між «старими» і «новими» землями Німеччини.

Третя група представлена територіями Фінляндії й Швеції.

Якщо проаналізувати становище в 15 країнах Європейського Союзу, то можна помітити, що регіональна політика практично у всіх країнах спрямована на створення умов, які дозволяють регіонам повністю реалізувати наявний у них потенціал і тим самим збільшити їхній внесок у розвиток національної економіки. Це є головним завданням регіональної політики країн-членів ЄС [13].

Для рішення регіональних проблем відповідно специфіки розглянутих п'ятнадцяти країн Європейського Союзу й зазначених вище шести програмних завдань регіональної політики в першому програмному періоді (1994-1999 р.) використовуються певні визначені механізми.

Відбір областей (регіонів) підтримки на рівні ЄС здійснюється на основі адміністративних регіонів NUTS (The Nomenclature of Territorial Unit for Statistics), які діляться за напрямками NUTS I, NUTS II, NUTS III. Рівень NUTS 1 включають суб'єкти федерацій, агреговані й автономні регіональні утворення, NUTS II - провінції, департаменти, округи, NUTS III – графства, префектури. На першому рівні виділяють 78 регіонів, на другому – 211, на третьому – 1093 [14].

У деяких країнах цей відбір має свої особливості. Так, не виділяють всі три рівні в певних країнах через маленьку площу території й невелику чисельність населення, наприклад, в Ірландії й Швеції й Данії.

Фінансування для виконання програмного завдання 1 (сприяння розвитку й структурному вирівнюванню відсталих в економічному відношенні регіонів) надається регіонам, що відповідають рівню II системи NUTS, де ВВП на душу населення за підсумком останніх трьох років був нижче (або в деяких особливих випадках приблизно дорівнює) 75% середніх показників в країнах ЄС. Притім, що критерій цей досить чіткий, він був трохи розмитий у зв'язку з рішеннями, які приймалися в минулому через політичні мотиви. Викликає деякий сумнів і статистична вірогідність цього показника й метод його розрахунку. Після переговорів між Комісією й країнами - членами ЄС, що ґрунтувалися на пропозиціях Комісії, був вироблений список регіонів, що відповідають критеріям відбору, що став частиною загальних правил.

Регіони, віднесені до Завдання 1, охоплюють чверть населення ЄС (25%) і містять у собі повністю території Греції, Ірландії й Португалії, у Бельгії виділена провінція Ено, у Німеччині – 5 нових земель (Браденбург, Макленбург-Передня Померанія, Саксонія, Соксонія-Анхальт, Тюрінгія), в Іспанії – Андалусія, Астурія, Кантабрія, Кастилія й Ліон, Ла-Манча, округ Валенсія, Естрамадура, Галісія, Мурсія, Канарські острови, в Франції – заморські Департаменти, Корсика й округи Валансьєн, Дуе й Овен (через сусідство з бельгійським Ено), в Італії – Аbruццо, Базиликата, Калабрія, Кампанія, Молізе, Апулія, Сардинія й Сицилія, у Нідерландах – Флеволанд, у Великобританії – Північна Ірландія, Північне Гебридське нагір'я, Шетландські, Оркнейські острови, в Австрії – провінція Бургенланд [15].

Для цілей програмного завдання 2 правила (розподілу ресурсів) визначають три критерії прийнятності стосовно територій застосування.

Завдання 3 (проблема тривалого безробіття й працевлаштування) особливо зачіпає молодих людей, що перебувають під загрозою виключення з ринку праці. Її рішення спрямоване на поширення принципу рівності шансів для чоловіків і жінок на ринку праці. Це завдання не має регіональної прив'язки.

Завдання 4 (допомога працівникам кожної статі в адаптації до змін у промисловості й змін виробничих систем) призначена для адаптації працівників до промислових змін і розвитку виробничих систем. Так само як і Завдання 3 воно не має регіональної прив'язки.

Завдання 5а, як і Завдання 3 і 4, поширюється на весь Європейський Союз. Вона передбачає [16]:

- поліпшення виробничих структур (сільське господарство й рибальство);
- грошову компенсацію в несприятливих зонах (сільське господарство);
- переробку й збут продукції (сільське господарство й рибальство);
- допомога в облаштуванні молодим селянам.

Для виконання програмних завдань 1, 2, 5б і 6 проводиться відбір областей, яким виділяються кошти, відповідно їх конкретних показників. Кожен регіон може фінансуватися не тільки в рамках одного програмного завдання 1, 2 або 5б. Навпаки, завдання 3, 4 і 5а актуальні у всіх регіонах.

У регіонах, віднесених до Завдання 5б (стимулювання розвитку й структурного вирівнювання сільських районів) проживає менше однієї десятої населення ЄС (8,8%), і сюди також відносяться ділянки територій всіх країн за винятком трьох, повністю віднесених до Завдання 1. Основним критерієм для виділення цих регіонів є низький рівень соціально-економічного розвитку, що вимірюється часткою ВВП на душу населення. Як і у випадку Завдання 2, передбачуваний список регіонів Завдання 5б був переданий країнами на обговорення в КЄС.

Завдання 6 (стимулювання структурного вирівнювання конкретних північних регіонів) віднесене тільки до Фінляндії й Швеції й охоплюють лише 0,4% населення країн ЄС. Це Завдання було передбачено Договором про приєднання нових країн і стосується регіонів із густиною населення менше 8 чоловік на квадратний кілометр. Список регіонів був визначений у протоколі до Договору.

Про значення й розуміння цілей скорочення міжрегіональних диспропорцій у розвитку регіонів свідчить той факт, що тільки чотири із семи напрямків, а також зона застосування «політики зімкнення» (для Греції, Іспанії, Португалії й Ірландії) до 2000 р. покривало регіони, де проживає більше половини населення Євросоюзу.

Підсумки розвитку регіонів ЄС до 2000 р. дозволили перейти до нового етапу реалізації цієї політики. В 2000 р. почався другий програмний період, що закінчиться в 2006 р. До 2000 року регіональна політика, як ми вже відзначали, концентрувалася на сімох основних напрямках, з яких п'ять повинні були привести до підвищення загального рівня розвитку окремих регіонів і три – до вирішення структурних специфічних проблем на всьому просторі Євросоюзу.

Нова регіональна політика, що набула чинності в 2000 р., значно зменшила число напрямків – із семи до трьох, а число проблемних регіонів зменшилось. Це свідчить про ефективність регіональної політики, що, переплітаючись із соціальною політикою, усе більше орієнтується на політику «зімкнення».

Висновки. Сучасна Європа являє собою в цей час сукупність різних форм і типів регіоналізації. У цьому процесі можна виділити два основних напрями: формування міжнародних, у тому числі й прикордонних, регіонів (умовно, його можна назвати – об'єднаним) і формування внутрішніх нових регіонів (умовно – процес диференціації). Обидва ці процеси взаємозалежні між собою. У першому відображається об'єктивний процес інтеграції європейського простору, що відбувається вже багато десятиліть і який в останні 15-20 років привів до утворення єдиної економічної, а багато в чому й політико-правової суспільної системи, що охоплює зараз більшість країн Європи. З іншого боку, у

процесах регіоналізації проявляється й історична специфіка різних європейських регіонів, їх соціокультурні, конфесійні й ментальні особливості. У цій специфіці відбилися принципи двох макросистем місцевого (регіонального) управління, засновані у свою чергу на двох основних правових системах світу – англосаксонської й німецької, континентальної.

Список використаної літератури

1. Геген, Д. У лабіринті Європейського Союзу [Текст] – Guide Pratique du Labyrinthe Communautaire : пер. з франц. : наук.-попул. вид. / Д. Геген; Пер. Г. Козлов. – К. : Основи, 1995. – 116 с.
2. Высшая школа Поль-Анри Спаак [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hespraak.be>. – Назва з екрану.
3. Чередниченко В. В. Еволюція моделі європейського єврорегіонального співробітництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N153/N153p100-108.pdf.
4. Мельник А. Ф. Державне регулювання економіки перехідного періоду: світовий досвід і проблеми України / А. Ф. Мельник. – Тернопіль : Збруч, 1995. – 180 с.
5. Reform of the Structural Policy: Result of the Berlin summit. Directorate-General for Regional Policy and Cohesion. European Commission. March (1999).
6. Гринько О. І. Перспективи регіоналізації і регіональної політики в Європейському Союзі / О. І. Гринько // Науковий вісник. – 2010. – № 6 (107). – С. 127-133.
7. Колишко Р. А. Регіональна політика України: європейський досвід та українські перспективи / Р. А. Колишко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2002. – Вип. 34, ч.1. – С. 50-54.
8. Додаткові статистичні показники і тренди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docofc/ofcial/reports/interim6_en.htm. – Назва з екрану.
9. Morgan, Roger. Regionalism in European Politics. Policy Studies Institute, London (2007), 206 p.
10. DG REGIO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/internationale/index_en.htm.
11. Reform of the Structural Funds 2000–2006. Comparative analysis. EU Structural Funds. European Commission, Brussels (1999).
12. Дружинин А. И. Регион как социокультурное, экономическое пространство и социологическое понятие / А. И. Дружинин // Тезисы докладов и выступлений на 11 Всероссийском Социологическом конгрессе. Российское общество и социология в XXI веке: социальные вызовы и альтернативы. – 2003. – Т. 2. – С. 695-696.
13. Jeffery, Charlie. The Regional Dimension of the European Union London (1997) 223 p.
14. Додаткові статистичні показники і тренди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docofc/ofcial/reports/inter6_en.htm. – Назва з екрану.
15. Орловська Ю. В. Критерії сталого регіонального розвитку у формуванні спільного європейського економічного простору / Ю. В. Орловська // Економічний простір. – 2007. – № 2. – С. 5-22.
16. Історія регіональної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag21/mag21_en.pdf. – Назва з екрану.

FOREIGN EXPERIENCE OF REALIZATION OF THE TRANSFORMATION PROCESSES IN THE CONTEXT OF THE IMPLEMENTATION OF THE POLICY OF REGIONALIZATION

Matviienko R. O.

PhD, Associate Professor, Associate Professor, Department of adult education, National Pedagogical Dragomanov University.

Abstract. *The modernization of the regional development governing bodies requires the scientific approach to the government base in this sphere. The modern theoretical foundation of the strong and progressive regional development in EU (hereafter the countries of European Union will be considered as those that achieved the highest progress in the regional development policy implementation) is driven by well-developed legal, adoptive and institutional base as well as foundational scientific researches for all the significant elements of the regional politics that effectively combine common European regularities with the national aspects of the regional development. The improvement of the theoretical base in the regional development government on the certain stage resulted in the development and currently in the confirmation of the common regional policy.*

Key words: *regionalization, regional policy, regional development, European Union, region.*

Referances

1. Gegen, D. U labirynti Yevropejskogo Soyuzu [Tekst] = Guide Pratique du Labyrinthe Communautaire : per. z francz. : nauk.-popul. vy'd. / D. Gegen; Per. G. Kozlov. – K. : Osnovy, 1995. – 116 s.
2. Vysshaya shkola Pol'-Anry Spaak [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://he-spaak.be>. – Nazva z ekrana.
3. Cherednychenko V. V. Evolyuciya modeli yevropejs'kogo yevroregional'nogo spivrobotny'czstva [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N153/N153p100-108.pdf.
4. Mel'nyk A. F. Derzhavne reguluvannya ekonomiky perexidnogo periodu: svitovij dosvid i problemy Ukrainy / A. F. Mel'nyk. – Ternopil' : Zbruch, 1995. – 180 s.
5. Reform of the Structural Policy: Result of the Berlin summit. Directorate-General for Regional Policy and Cohesion. European Commission. March (1999).
6. Gryn'ko O. I. Perspektyvy regionalizaciyi i regional'noyi polityky v Yevropejs'komu Soyuzi / O. I. Gryn'ko // Naukovyj visnyk. – 2010. – № 6 (107). – S. 127-133.
7. Kolyshko R. A. Regional'na polityka Ukrainy: yevropejs'kyj dosvid ta ukrajins'ki perspektyvy / R. A. Kolyshko // Aktual'ni problemy mizhnarodnyh vidnosyn. – K., 2002. – Vyp. 34, ch. 1. – S. 50-54.
8. Dodatkovy statistychni pokaznyky i trendy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docofc/ofcial/reports/interim6_en.htm. – Nazva z ekrana.
9. Morgan, Roger. Regionalism in European Politics. Policy Studies Institute, London (2007), 206 p.
10. DG REGIO [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://ec.europa.eu/regional_policy/internationale/index_en.htm.
11. Reform of the Structural Funds 2000–2006. Comparative analysis. EU Structural Funds. European Commission, Brussels (1999).
12. Druzhynyn A. Y. Regyon kak socyokul'turnoe, ekonomycheskoe prostranstvo y socyologycheskoe ponyatyie / A. Y. Druzhynyn // Tezysy dokladov y vystuplenyj na 11 Vserossyjskom Socyologycheskom kongresse. Rossyjskoe obshhestvo y socyologyya v XXI veke: sotsyalnye vyzovy y al'ternatyvy. – 2003. – T. 2. – S. 695-696.
13. Jeffery, Charlie. The Regional Dimension of the European Union London (1997) 223 p.
14. Dodatkovy statistychni pokaznyky i trendy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docofc/ofcial/reports/inter6_en.htm. – Nazva z ekrana.
15. Orlovs'ka Yu. V. Kryteriyi stalogo regional'nogo rozvytku u formuvanni spil'nogo yevropejs'kogo ekonomichnogo prostoru / Yu. V. Orlovs'ka // Ekonomichnyj prostir. – 2007. – № 2. – S. 5-22.
16. Istoriya regional'noyi polityky [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag21/mag21_en.pdf. – Nazva z ekranu.

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ РЕАЛИЗАЦИИ ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В КОНТЕКСТЕ РЕАЛИЗАЦИИ ПОЛИТИКИ РЕГИОНАЛИЗАЦИИ

Матвиенко Р. А.

Кандидат экономических наук, доцент кафедры образования взрослых Института переподготовки и повышения квалификации Национального педагогического университета им. М. П. Драгоманова.

Abstract. *Модернизация основ управления региональным развитием требует научных подходов к осмыслению основ управления в этой сфере. Современное теоретическое обоснование динамичного, прогрессивного развития регионов в ЕС (страны ЕС будут рассматриваться здесь как такие, которые достигли наибольшего прогресса в реализации политики регионализации) обусловлено наличием высокого уровня правового, правоприменительного и институционального обеспечения и фундаментальными научными разработками всех важных элементов региональной политики, которая эффективно объединяет общеевропейские закономерности и национальные особенности регионального развития. Процесс усовершенствования теоретических основ управления региональным развитием в ЕС на определенном этапе вызвал зарождение, а на современном этапе – утверждение общей региональной политики.*

Key words: *регионализация, региональная политика, региональное развитие, Европейский союз, регион.*